

Mgr Ruchała Piotr: Dozwolone – niedozwolone. Korzystanie z utworów w sferze prywatnej po wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w sprawie C-435/12 (ACI Adam)

Aplikant adwokacki, Wielkopolska Izba Adwokacka w Poznaniu

Geneza i uzasadnienie dozwolonego użytku prywatnego

Oczywistym wydaje się, że prawo autorskie bez użytkowników nie miałoby racji bytu. Ta dość banalna myśl została zgrabnie ujęta w słowa przez J. Litman, która zauważyła, że „aby tworzenie i rozpowszechnianie utworów miało jakiegokolwiek znaczenie, ktoś musi przeczytać książkę, obejrzeć dzieło sztuki, posłuchać muzyki czy wyświetlić film”²⁴³.

Można zatem powiedzieć, że pewien zakres swobody użytkowników w procesie korzystania z utworów jest nieodzowny i nierozdzielnie wpisany w naturę prawa autorskiego²⁴⁴.

Z tego samego założenia zdawali się wychodzić również historyczni prawodawcy, którzy w pierwszych aktach prawnych z dziedziny prawa autorskiego pozostawiali osobistą eksploatację utworów przez użytkowników poza zakresem monopolu twórcy. Pierwsze regulacje prawnoautorskie koncentrowały się przede wszystkim na publicznym i zarobkowym rozpowszechnianiu utworów. Sytuacja ta ulegała zmianie dopiero w miarę postępu technicznego: wykonanie kopii utworu przestało być żmudnym i nieopłacalnym procesem, a uprawnieni zaczęli odczuwać ekonomiczne skutki odbywającej się bez ich udziału i korzyści, coraz bardziej masowej eksploatacji ich utworów. Wtedy też wykrystalizowała się instytucja dozwolonego użytku prywatnego²⁴⁵.

Idea ta zwyciężyła z koncepcją eliminacji swobody korzystania z utworów dla użytku osobistego, która pojawiała się w orzecznictwie niemieckim w połowie XX wieku²⁴⁶, z przynajmniej kilku powodów. Poza argumentem z natury prawa autorskiego, o którym mowa powyżej, wskazuje się jeszcze na kilka uzasadnień dla obowiązywania przepisów o dozwolonym użytku prywatnym.

---

²⁴³ J. Litman, *Lawful Personal Use*, „*Texas Law Review*” nr 85/2007, s. 1880.

²⁴⁴ S. Karapapa, *Private copying*, London/New York 2012, s. 15.

²⁴⁵ W. Machała, *Dozwolony użytek prywatny w polskim prawie autorskim*, Warszawa 2003, s. 13-16.

²⁴⁶ Tamże.

Po pierwsze, podnosi się, że użytek prywatny może stymulować twórczość poprzez zapewnienie twórcom dostępu do dorobku ich poprzedników i tym samym prowadzić do pomnażania dóbr kultury, co samo w sobie jest celem ustawodawstwa prawnoautorskiego²⁴⁷.

Po drugie, argumentem przemawiającym za dopuszczeniem użytku prywatnego są prawa podstawowe przewidziane w aktach prawa międzynarodowego, unijnego i krajowego, a mianowicie prawo do prywatności²⁴⁸ oraz prawo do udziału w życiu kulturalnym²⁴⁹.

W odniesieniu do tego pierwszego prawa wskazuje się, że ścisła kontrola korzystania z utworów w sferze prywatnej prowadziłyby nieuchronnie do naruszania prywatności użytkowników. Argument ten jest szczególnie doniosły w odniesieniu do korzystania z utworów w środowisku analogowym (jak wskazuje S. Karapapa, ustalenie naruszenia polegającego na skopiowaniu utworu, np. poprzez nagranie na taśmę magnetofonową, w zasadzie wymagałoby fizycznego wkroczenia do mieszkania użytkownika i przeszukania go²⁵⁰; ta antyutopijna perspektywa może wydawać się niedorzeczna, ale orzecznictwo niemieckie zmierzyło się w latach pięćdziesiątych ubiegłego wieku z praktyką organizacji zbiorowego zarządzania polegającą na zobowiązaniu podmiotów wprowadzających do obrotu urządzenia służące do zwielokrotniania utworów do zbierania danych osobowych nabywców takich urządzeń²⁵¹), jednak przyjmuje się, że prawo do prywatności obowiązuje również w cyberprzestrzeni.

Z kolei w tym drugim ujęciu dozwolony użytek prywatny mógłby służyć zagwarantowaniu powszechnego dostępu do dóbr kultury²⁵² i zarazem przeciwdziałaniu kosztom społecznym wykluczenia kulturalnego. Wskazuje się, że instytucja dozwolonego użytku prywatnego może zapewnić rozwój jednostek, a także społeczeństwa jako całości²⁵³.

W doktrynie amerykańskiej wagę przywiązuje się z kolei do uzasadnienia ekonomicznego, zgodnie z którym ekonomiczna wartość użytku prywatnego jest niższa od

---

²⁴⁷ Tamże, s. 17.

²⁴⁸ Art. 12 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka uchwalonej dnia 10 XII 1948 r. (dalej: „PDPCz”), Art. 8 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzonej w Rzymie dnia 4 XI 1950 r. (Dz.U. nr 61/1993, poz. 284 ze zm.), Art. 17 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych otwartego do podpisu w Nowym Jorku dnia 16 XII 1966 r. (Dz.U. nr 38/1977, poz. 167 zał.), Art. 7 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej (Dz.Urz.UE nr L 301 z 14 XII 2007 r. ze zm.), Art. 47 i art. 76 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 IV 1997 r. (dalej: „Konstytucja”).

²⁴⁹ Art. 27 ust. 1 PDPCz, Art. 15 ust. 1 lit. a) Międzynarodowego Paktu Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych otwartego do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 XII 1966 r. (Dz.U. nr 38/1977 poz. 169 zał.) , Art. 73 *in fine* Konstytucji.

²⁵⁰ S. Karapapa, jw., s. 19.

²⁵¹ W. Machała, jw., s. 17.

²⁵² Tamże, s. 16.

²⁵³ S. Stanisławska-Kloc [w:] *Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz LEX*, red. D. Flisak, Warszawa 2015, s. 344.

kosztów transakcyjnych związanych z negocjowaniem umów licencyjnych oraz egzekwowaniem roszczeń²⁵⁴.

W dyskusji wskazuje się również na kwestie techniczne, związane z niemożliwością lub przynajmniej znaczną trudnością w kontrolowaniu całości aktów zwielokrotniania utworów przez osoby prywatne²⁵⁵ – w szczególności z poszanowaniem prawa do prywatności w zgodzie z orzecznictwem TSUE²⁵⁶.

W ścisłym związku z argumentacją dotyczącą stanu techniki pozostaje postulat racjonalnego ustawodawcy, który wiąże się z założeniem, że tworzenie prawa nieefektywnego, niemożliwego do wyegzekwowania jest zjawiskiem niepożądanym²⁵⁷. Należy zatem w procesie stanowienia prawa brać pod uwagę ustalenia nauk empirycznych oraz stan techniki²⁵⁸. Absolutny zakaz zwielokrotniania utworów byłby taką nieskuteczną regulacją, gdyż z całą pewnością byłby nieprzestrzegany i niemożliwy do kontrolowania²⁵⁹.

Biorąc pod uwagę wszystkie wymienione wyżej okoliczności należy pamiętać, że wykorzystywanie utworów w sferze prywatnej podlega pewnym ograniczeniom.

Dozwolony użytek prywatny w prawie polskim

Dozwolony użytek prywatny w prawie polskim uregulowany został w art. 23 ustawy z dnia 4 II 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych²⁶⁰ (dalej: „pr. aut.”). Zgodnie z tym przepisem wolno bez zezwolenia twórcy nieodpłatnie korzystać z już rozpowszechnionego utworu w zakresie własnego użytku osobistego. Zakres własnego użytku osobistego obejmuje korzystanie z pojedynczych egzemplarzy utworów przez krąg osób pozostających w związku osobistym, w szczególności pokrewieństwa, powinowactwa lub stosunku towarzyskiego. Zastosowanie tego przepisu jest ograniczone w stosunku do utworów architektonicznych, architektoniczno-urbanistycznych oraz elektronicznych baz danych, a wyłączone w stosunku do programów komputerowych (zob. art. 77 pr. aut.).

---

²⁵⁴ S. Karapapa, jw., s. 26.

²⁵⁵ W. Machała, jw., s. 16. Zob. też: argumentacja Stichting de Thuiskopie oraz rządów niderlandzkiego i austriackiego przytoczona w akapicie 73 opinii rzecznika generalnego Pedra Cruza Villalóna przedstawionej w dniu 9 I 2014 r. w sprawie *ACI Adam*, C-435/12.

²⁵⁶ Zob. np. wyrok TSUE z dnia 24 XI 2011 r. w sprawie *Scarlet Extended p. SABAM*, C-70/10.

²⁵⁷ A. Pieniążek, M. Stefaniuk, *Socjologia prawa. Zarys wykładu*, Zakamycze 2005, s. 253.

²⁵⁸ L. Morawski, *Główne problemy współczesnej filozofii prawa. Prawo w toku przemian*, Warszawa 2005, s. 87-88.

²⁵⁹ W. Machała, jw., s. 16; S. Stanisławska-Kloc, jw., s. 344; J. Chwalba, *Korzystanie z programów peer-to-peer a dozwolony użytek prywatny w prawie autorskim*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego: Prace z prawa własności intelektualnej” nr 102/2008, s. 18.

²⁶⁰ Tekst jedn. Dz. U. nr 90/2006, poz. 631 ze zm.

Dozwolony użytek osobisty w pr. aut. ma dość szeroki zakres. Obejmuje on niemal wszystkie kategorie utworów i wszystkie pola eksploatacji, które da się pogodzić z prywatnym charakterem użytku. Rzecz jasna, na pierwszy plan wysuwa się tu zwielokrotnianie, jednak – pod warunkiem niewykraczania poza krąg osób pozostających w związku osobistym – dopuszczalne jest również korzystanie na innych polach, np. użyczenie, wyświetlenie, odtworzenie czy wykonanie²⁶¹.

Po drugie, wskazać należy, że „nieodpłatność” dozwolonego użytku prywatnego nie oznacza, że twórcy pozbawieni są z tego tytułu prawa do wynagrodzenia. Obowiązek zapewnienia godziwej rekompensaty za zwielokrotnianie chronionych utworów przewiduje Dyrektywa 2001/29/WE (dalej: „Dyrektywa InfoSoc”)²⁶². W ustawie polskiej zrealizowano go w formie tzw. opłat reprograficznych (*copyright levies*; precyzyjniej: opłat od urzędzeń służących do kopiowania i czystych nośników oraz opłat od wpływów z tytułu działalności gospodarczej w zakresie reprografii), które uregulowane zostały w art. 20 i 20¹ pr. aut. oraz w dwóch rozporządzeniach Ministra Kultury²⁶³. Nie wchodząc głębiej w to zagadnienie, należy zauważyć, że system ten, chociaż stosowany jest w większości państw członkowskich Unii Europejskiej (dalej: „UE”), zaczyna być coraz częściej krytykowany i dyskutowane są rozwiązania alternatywne, np. finansowanie „godziwej rekompensaty” z budżetu państwa lub z powszechnej opłaty o charakterze publicznoprawnym²⁶⁴, a nawet rezygnacji z jakiegokolwiek zinstytucjonalizowanej rekompensaty²⁶⁵.

Po trzecie, do wyjaśnienia pozostaje kwestia legalności źródła, z którego korzysta użytkownik prywatny. Do czasu wydania orzeczenia w sprawie *ACI Adam*²⁶⁶ zgodnie z dominującym, chociaż niejednogłośnym stanowiskiem polskiej doktryny przyjmowano, że *lege non distinguente* ustawa nie wyłącza możliwości korzystania z nielegalnie

---

²⁶¹ S. Stanisławska-Kloc, jw., s. 352-353; E. Traple [w:] *Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz*, red. J. Barta, R. Markiewicz, Warszawa 2011, s. 238-239.

²⁶² Dyrektywa 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 V 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (Dz.Urz.UE nr L 167 z 22 VI 2001 r. ze zm.).

²⁶³ Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 2 VI 2003 r. w sprawie określenia kategorii urzędzeń i nośników służących do utrwalania utworów oraz opłat od tych urzędzeń i nośników z tytułu ich sprzedaży przez producentów i importerów (Dz.U. nr 105/2003, poz. 991 ze zm.) oraz Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 27 VI 2003 r. w sprawie opłat uiszczanych przez posiadaczy urzędzeń reprograficznych (Dz.U. nr 132/2003, poz. 1232).

²⁶⁴ R. Sikorski, *Oplaty od urzędzeń kopiujących i czystych nośników w prawie autorskim – skąd przychodzimy, gdzie jesteśmy, dokąd zmierzamy?*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” nr 2/2015, w druku; Zob. też: Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym z dnia 14 X 2014 r. w sprawie *EGEDA*, C-470/14.

²⁶⁵ M. Kretschmer, *Private Copying and Fair Compensation: An empirical study of copyright levies in Europe*, Intellectual Property Office 2011, dostępny w Internecie [25.05.2015 r.]: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/310183/ipresearch-faircomp-201110.pdf.

²⁶⁶ Wyrok TSUE z dnia 10 IV 2014 r. w sprawie *ACI Adam*, C-435/12.

rozpowszechnionych kopii utworów²⁶⁷, często przeciwstawiając „legalne ściąganie” „nielegalnemu rozpowszechnianiu”²⁶⁸. Pogląd ten zresztą do dziś powszechnie przyjmuje się, niemal jako pewnik, w opinii publicznej, w czym utwierdzały publikacje popularyzatorskie²⁶⁹, a nawet informacje publikowane przez jednostki Policji²⁷⁰.

Argumentacja przeciwników tego stanowiska zmierzała w trzech kierunkach. Po pierwsze, wskazywano na posłużenie się przez ustawodawcę w art. 23 określeniem „korzystanie z już rozpowszechnionego utworu”. Zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 3 pr. aut. utworem rozpowszechnionym jest utwór, który za zezwoleniem twórcy został w jakikolwiek sposób udostępniony publicznie. Chociaż literalne brzmienie tego przepisu wskazuje na wymóg publicznego udostępnienia utworu za zgodą twórcy (tzn. wymaganie, aby używany na podstawie art. 23 pr. aut. utwór był już po pierwszej publikacji), to niektórzy przedstawiciele doktryny argumentowali, iż w istocie chodzi o publiczne udostępnienie kopii utworu za zgodą twórcy (źródło pochodzi z autoryzowanego kanału dystrybucji)²⁷¹. Po drugie, wskazuje się na użycie przez ustawodawcę pojęcia „korzystania z pojedynczych egzemplarzy”²⁷², które jednak często uznawane jest za usterkę legislacyjną²⁷³. W końcu wskazuje się na działanie art. 35 pr. aut. (tzw. test trójstopniowy), który ma ograniczać zakres dozwolonego użytku²⁷⁴. Instytucja ta zostanie omówiona w dalszej części artykułu.

---

²⁶⁷ J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie*, Warszawa 2008, s. 120; J. Marcinkowska, J. Preussner-Zamorska, *Dozwolony użytek chronionych utworów* [w:] *System Prawa Prywatnego. Tom 13. Prawo autorskie*, red. J. Barta, Warszawa 2013, s. 538-539; K. Gienas [w:] *Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Komentarz*, red. E. Ferenc-Szydełko, Warszawa 2014, LEGALIS.

²⁶⁸ J. Chwalba, jw., s. 18-19; E. Traple, *Raport na temat dostosowania polskiego systemu praw autorskich i praw pokrewnych do wymogów społeczeństwa informacyjnego*, Warszawa/Kraków 2012, dostępny w Internecie [28.05.2015 r.]: [http://www.prawoautorskie.gov.pl/media/warsztaty_traple_\(1\).pdf](http://www.prawoautorskie.gov.pl/media/warsztaty_traple_(1).pdf), s. 8.

²⁶⁹ Zob. np.: S. Wikariak, *Pobieranie plików z internetu nie jest przestępstwem*, dostępny w Internecie [25.05.2015 r.]: <http://prawo.rp.pl/arttykul/545944.html>; M. Wąsowski, *Ściągasz filmy i muzykę z sieci, będzie Cię ścigać prokuratura? Wyjaśniamy, kto nie musi bać się wymiaru sprawiedliwości*, dostępny w Internecie [25.05.2015 r.]: <http://natemat.pl/108459,sciagasz-filmy-i-muzyke-z-sieci-bedzie-cie-scigac-prokuratura-wyjasniamy-kto-nie-musi-bac-sie-wymiaru-sprawiedliwosci>.

²⁷⁰ *Policja: „ściąganie filmów z internetu nie jest nielegalne i nie grozi za to odpowiedzialność karna”*, dostępny w Internecie [25.05.2015 r.]: <http://niebezpiecznik.pl/post/policja-sciaganie-filmow-z-internetu-nie-jest-nielegalne-i-nie-grozi-za-to-odpowiedzialnosc-karna/>.

²⁷¹ Zob. argumentacja X. Konarskiego i M. Bleszyńskiego przywołana w: S. Wikariak, *Absurd w prawie autorskim: Wkrótce internetowym piratem zostaniesz przez przypadek*, dostępny w Internecie [25.05.2015 r.]: <http://serwisy.gazetaprawna.pl/prawo-autorskie/arttykuly/773887,prawo-autorskie-beda-kary-za-sciaganie-pirackich.html>; K. Siewicz, artykuł dostępny w Internecie [25.05.2015 r.]: <http://prawokultury.pl/pierwsza-pomoc/7/>.

²⁷² K. Siewicz, jw.

²⁷³ S. Stanisławska-Kloc, jw., s. 353-354. E. Traple, *Raport...*, s. 8.

²⁷⁴ K. Siewicz, jw.

Dozwolony użytek prywatny w prawie UE

Polska, jako państwo członkowskie UE, nie ma jednak całkowitej swobody w określaniu treści wyjątków i ograniczeń autorskich praw majątkowych. Kwestia ta została częściowo zharmonizowana w Dyrektywie InfoSoc. Akt ten zobowiązuje państwa członkowskie do ochrony autorskich praw majątkowych i praw pokrewnych, obejmujących co najmniej wyłączne prawa do zwielokrotniania utworu (art. 2), do publicznego udostępniania utworów (art. 3) oraz do rozpowszechniania oryginałów i kopii utworów (art. 4).

Kwestia dozwolonych wyjątków i ograniczeń od ww. praw uregulowana została w art. 5 Dyrektywy InfoSoc. Prawodawca unijny nie zastosował jednak w tym zakresie harmonizacji zupełnej. Omawiany przepis przewiduje tylko jeden obligatoryjny przypadek dozwolonego użytku (art. 5 ust. 1) oraz kilkanaście przypadków fakultatywnych. Wśród tych ostatnich znajduje się art. 5 ust. 2 lit. b Dyrektywy InfoSoc, zgodnie z którym państwa członkowskie mogą przewidzieć wyjątek lub ograniczenie od prawa do zwielokrotniania w odniesieniu do zwielokrotniania utworów lub przedmiotów praw pokrewnych na dowolnych nośnikach przez osobę fizyczną do prywatnego użytku i do celów ani bezpośrednio, ani pośrednio handlowych, pod warunkiem że podmioty praw autorskich otrzymają godziwą rekompensatę, uwzględniającą zastosowanie lub niezastosowanie środków technologicznych.

Przepis ten stanowi zasadniczo odpowiednik art. 23 pr. aut. Zakres art. 5 ust. 2 lit. b) jest węższy od polskiego odpowiednika (dotyczy wyłącznie zwielokrotniania), jednak zdaje się, że wystarczającą podstawę do wprowadzenia zezwolenia na korzystanie z utworów do użytku prywatnego na innych polach eksploatacji stanowią art. 5 ust. 3 lit. o) i art. 5 ust. 4 Dyrektywy InfoSoc.

Pewne wątpliwości budzi zakwalifikowanie dozwolonego użytku prywatnego jako wyjątku (*exception*) lub ograniczenia (*limitation*). Te pojęcia, choć używane czasem wymiennie, mają odmienne zakresy znaczeniowe²⁷⁵: wyjątek (od reguły ochrony prawnoautorskiej) należy traktować jako szczególną regulację wyłączającą z gestii twórcy pewne czynności, które co do zasady mieszczą się w treści praw autorskich, podczas gdy ograniczenie stanowi wyznaczenie granic prawa autorskiego, a korzystanie w jego ramach znajduje się poza zakresem monopolu twórcy²⁷⁶. Dyrektywa InfoSoc pozostawia w zakresie ukształtowania charakteru dozwolonego użytku swobodę państwom członkowskim, jednak

---

²⁷⁵ S. Karapapa, jw., s. 9-10.

²⁷⁶ S. Stanisławska-Kloc, jw., s. 329.

koncepcja ograniczenia zdaje się lepiej odpowiadać tej instytucji²⁷⁷. Ustalenie, czy dana postać dozwolonego użytku jest wyjątkiem, czy ograniczeniem, ma doniosłe znaczenie: ograniczeń nie powinna dotyczyć zasada *exceptiones non sunt extendendae*²⁷⁸, a więc nie jest wykluczona ich wykładnia rozszerzająca, a poza tym uprawnieni nie mają mocy zakazywania lub zezwalania na wykorzystywanie ich utworów w ramach dozwolonego użytku prywatnego²⁷⁹.

Kluczowym pojęciem w instytucji dozwolonego użytku osobistego kreowanego przez art. 5 ust. 2 lit. b) Dyrektywy InfoSoc jest „godziwa rekompensata”. Zapewnienie tej rekompensaty twórcom i podmiotom praw pokrewnych jest bowiem warunkiem, od którego uzależniona jest dopuszczalność wprowadzenia tej postaci dozwolonego użytku do krajowego systemu prawnego. Zgodnie z motywem 35 preambuły Dyrektywy InfoSoc, przy określaniu formy, szczegółowych warunków i ewentualnej wysokości tej rekompensaty pomocnym kryterium jest potencjalna szkoda poniesiona przez twórcę w wyniku korzystania z utworu w ramach dozwolonego użytku. Wysokość rekompensaty powinna uwzględniać stopień wykorzystania zabezpieczeń technicznych. Nadto preambuła wskazuje, że zapłata rekompensaty nie musi mieć miejsca, o ile uprawniony uzyskał już zapłatę w innej formie (np. jako opłatę licencyjną), a także jeśli szkoda poniesiona przez uprawnionego jest niewielka (zgodnie z zasadą *de minimis non curat praetor*).

Art. 5 ust. 2 lit. b) nie rozstrzyga wprost, czy źródło nielegalne może służyć za podstawę zwielokrotnienia danego utworu. W państwach członkowskich przyjmowano w tym zakresie różne rozwiązania: od podejścia nierozróżniającego źródeł legalnych i nielegalnych (np. Polska, Austria, Holandia), przez wymóg, by źródło nie było w oczywisty sposób nielegalne (np. Niemcy), aż po całkowity zakaz korzystania ze źródeł nielegalnych (np. Hiszpania)²⁸⁰.

Test trójstopniowy

Stosowanie przepisów o dozwolonym użytku prywatnym nie jest nieograniczone. Na pierwszy plan wysuwa się w tym zakresie tzw. test trójstopniowy, który po raz pierwszy

---

²⁷⁷ S. Karapapa, jw., s. 10.

²⁷⁸ S. Stanisławska-Kloc, jw., s. 329.

²⁷⁹ S. Karapapa, jw., s. 10.

²⁸⁰ G. Westkamp, *Study on the implementation and effect in Member States' laws of Directive 2001/29/EC on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society. Part II: The Implementation of Directive 2001/29/EC in the Member States*, London 2007, dostępny w Internecie [1.06.2015 r.]: http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/studies/infosoc-study-annex_en.pdf, s. 20-21.

wprowadzono w art. 9 ust. 2 sztokholmskiej rewizji Konwencji berneńskiej²⁸¹. Zgodnie z tą regulacją, „ustawodawstwu państw należących do Związku zastrzega się możliwość zezwolenia na reprodukcję tych dzieł w pewnych szczególnych wypadkach, pod warunkiem że reprodukcja ta nie wyrządzi szkody normalnemu korzystaniu z dzieła ani nie przyniesie nieuzasadnionego uszczerbku prawowitym interesom autora”. Następnie postanowienie to (którego zakres zastosowania rozszerzono na pozostałe pola eksploatacji utworów) włączono do umów międzynarodowych dotyczących prawa autorskiego: m.in. art. 10 WCT²⁸² oraz art. 13 TRIPS²⁸³.

Test trójstopniowy znalazł również wyraz w art. 5 ust. 5 Dyrektywy InfoSoc²⁸⁴ oraz – co część doktryny uważa za zabieg niepożądany²⁸⁵ – w art. 35 pr. aut.²⁸⁶. Z oczywistych względów w ustawie pominięto wymóg „szczególnych przypadków”. Niewątpliwie kierowany jest on wyłącznie do ustawodawców, jako ograniczenie swobody wprowadzania wyjątków i ograniczeń przez państwa²⁸⁷, w związku z czym również w odniesieniu do Dyrektywy InfoSoc, która reguluje przypadki dozwolonego użytku w sposób wyczerpujący, podnosi się w doktrynie, że wymóg ten jest zbędny²⁸⁸.

Pozostałe dwa wymogi ująć można jako dwie zasady: zasadę lojalności (nienaruszania normalnego wykorzystania utworu) oraz zasadę ochrony uzasadnionych interesów twórców (niewyrządzania nieuzasadnionej szkody dla uzasadnionych interesów podmiotów praw autorskich).

Na gruncie umów międzynarodowych oraz Dyrektywy InfoSoc test trójstopniowy jest uważany za skierowane do ustawodawców polecenie, zgodnie z którym ograniczenia i

---

²⁸¹ Aktualnie: Akt paryski Konwencji berneńskiej o ochronie dzieł literackich i artystycznych sporządzony w Paryżu dnia 24 VII 1971 r. (Dz.U. nr 82/1990, poz. 474 zał.); Zob. R. Sikorski, *Ocena dozwolonego użytku w prawie autorskim w świetle kryteriów testu trójstopniowego* [w:] *Zarys prawa własności intelektualnej. Tom 1. Granice prawa autorskiego*, red. J. Kępiński, K. Klafkowska-Waśniowska, R. Sikorski, Warszawa 2010, s. 26-29.

²⁸² Traktat Światowej Organizacji Własności Intelektualnej o prawie autorskim sporządzony w Genewie dnia 20 XII 1996 r. (Dz.U. nr 3/2005, poz. 12).

²⁸³ Porozumienie w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej (Dz.U. nr 32/1996, poz. 143 zał.) stanowiące Załącznik 1C do Porozumienia ustanawiającego Światową Organizację Handlu (WTO) sporządzonego w Marakeszu dnia 15 IV 1994 r. (Dz.U. nr 98/1995, poz. 483 zał.).

²⁸⁴ „Wyjątki i ograniczenia (...) powinny być stosowane tylko w niektórych szczególnych przypadkach, które nie naruszają normalnego wykorzystania (...) ani nie powodują nieuzasadnionej szkody dla uzasadnionych interesów podmiotów praw autorskich”.

²⁸⁵ S. Stanisławska-Kloc, jw., s. 591-592; R. Markiewicz, *Internet i prawo autorskie – wykaz problemów i propozycje ich rozwiązań*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego: Prace z prawa własności intelektualnej” nr 121/2013, s. 15.

²⁸⁶ „Dozwolony użytek nie może naruszać normalnego korzystania z utworu lub godzić w słuszne interesy twórcy”.

²⁸⁷ R. Sikorski, *Ocena...*, s. 47.

²⁸⁸ M. M. Walter [w:] M. M. Walter (red.) *Europäisches Urheberrecht*, Wiedeń 2001 (za: S. von Lewinski, M. M. Walter, *Information Society Directive* [w:] M. M. Walter, S. von Lewinski (red.), *European Copyright Law. A Commentary*, Oxford 2010, s. 1061).

wyjątki od praw autorskich powinny być tworzone wyłącznie w niektórych, szczególnych przypadkach, a także by przy formułowaniu odpowiednich postanowień brać pod rozwagę interesy o których mowa w teście. Z kolei sądy krajowe winny interpretować takie postanowienia prawa krajowego z uwzględnieniem ww. przepisów prawa unijnego i międzynarodowego – przynajmniej dopóki postanowienia prawa krajowego pozostają niejednoznaczne²⁸⁹. Na gruncie prawa krajowego stanowi on środek pomocny przy interpretacji zakresu dopuszczalnego korzystania w ramach dozwolonego użytku²⁹⁰.

Zasada lojalności sprowadza się do niedopuszczalności takich form korzystania z utworu, które mają lub mogą uzyskać takie znaczenie, że staną się konkurencyjne w stosunku do eksploatacji utworu przez uprawnionego²⁹¹.

Zasada ochrony uzasadnionych interesów twórców nakazuje z kolei, aby uszczerbek wynikający z dozwolonego użytku nie przekraczał poziomu, który da się uzasadnić interesem publicznym, jaki stoi u podstaw danego ograniczenia lub wyjątku²⁹². W tym kontekście wskazuje się, że dozwolony użytek nie powinien powodować nieusprawiedliwionego zmniejszenia dochodów uprawnionego, ani godzić w inne jego interesy²⁹³ (np. osobiste).

Niekiedy testowi trójstopniowemu zarzuca się, że w zbyt małym stopniu uwzględnia interes publiczny²⁹⁴ oraz interesy użytkowników²⁹⁵. Wychodząc naprzeciwko temu problemowi, grupa europejskich naukowców zajmujących się prawem własności intelektualnej sformułowała w 2010 r. deklarację w sprawie zrównoważonej interpretacji testu trójstopniowego (dalej: „Deklaracja”)²⁹⁶. Autorzy Deklaracji, wychodząc z założenia, że prawo autorskie nie przewiduje obok testu trójstopniowego żadnego mechanizmu zapobiegającego zbyt zawężającemu interpretowaniu wyjątków i ograniczeń, doszli do wniosku, że test trójstopniowy powinien być wykładany w taki sposób, aby zapewnić zrównoważone stosowanie wyjątków i ograniczeń. Autorzy Deklaracji wskazują, że celem prawa autorskiego jest zapewnienie korzyści dla dobra interesu publicznego, a nadto

---

²⁸⁹ S. von Lewinski, M.M. Walter, *iw.*, s. 1060-1061.

²⁹⁰ R. Sikorski, *Ocena...*, s. 47.

²⁹¹ Tamże, s. 30; J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo...*, s. 108; E. Traple, *Komentarz...*, s. 290.

²⁹² R. Sikorski, *Ocena...*, s. 30.

²⁹³ J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo...*, s. 108.

²⁹⁴ H. Sun, *Overcoming the Achilles Heel of Copyright Law*, „*Northwestern Journal of Technology and Intellectual Property*”, nr 2/2007, dostępny w Internecie [30.05.2015 r.]:

http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1021027, s. 302.; J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo...*, s. 107.

²⁹⁵ R. Sikorski, *Ocena...*, s. 47.

²⁹⁶ C. Geiger, R. M. Hilty, J. Griffiths, U. Suthersanen, *Declaration. A Balanced Interpretation of the “Three-Step Test” in Copyright Law*, „*JIPITEC*” nr 2/2010, dostępny w Internecie [30.05.2015 r.]:

<http://www.jipitec.eu/issues/jipitec-1-2-2010/2621/Declaration-Balanced-Interpretation-Of-The-Three-Step-Test.pdf>, s. 119-122.

pogodzenie interesów wszystkich zainteresowanych stron: twórców, ich następców prawnych oraz indywidualnych i zbiorowych interesów użytkowników²⁹⁷.

Biorąc to pod uwagę, autorzy Deklaracji stwierdzili m.in., że:

- 1) test trójstopniowy nie wymaga zawężającej interpretacji wyjątków i ograniczeń;
- 2) wyjątki i ograniczenia powinny być wykładane w sposób zgodny z ich celami i zadaniami;
- 3) przy interpretacji testu trójstopniowego należy uwzględniać nie tylko interesy twórców i ich następców prawnych, ale również interesy osób trzecich, w tym w szczególności wynikające z praw człowieka i podstawowych wolności, konkurencji czy też innego rodzaju interesu publicznego, np. rozwoju naukowego, kulturalnego, społecznego i ekonomicznego²⁹⁸.

W europejskiej doktrynie (na gruncie TRIPS) pojawiają się nawet głosy, zgodnie z którymi w razie wątpliwości wyjątki i ograniczenia należy interpretować nie na korzyść uprawnionego, ale przeciwnie – należy wprowadzić domniemanie na rzecz „wolności”, a to ze względu na fakt, że regulacja TRIPS ma na celu wspieranie wolnej konkurencji, a nie jej ograniczanie²⁹⁹.

Dozwolony użytek prywatny w orzecznictwie TSUE

Dozwolony użytek prywatny w świetle Dyrektywy InfoSoc stanowi przedmiot bogatego orzecznictwa TSUE. Na dzień sporządzenia niniejszego artykułu TSUE orzekł w 9 sprawach dotyczących (przynajmniej częściowo) interpretacji art. 5 ust. 2 lit. b) Dyrektywy InfoSoc - w sprawach: *Padawan*³⁰⁰, *Stichting de ThuisKopie*³⁰¹, *Luksan*³⁰², *Amazon*³⁰³, *VG Wort*³⁰⁴, *UPC Telekabel Wien*³⁰⁵, *ACI Adam*, *Technische Universität Darmstadt*³⁰⁶ oraz *Copydan Båndkopi*³⁰⁷. Nadmienić również należy, że na rozstrzygnięcie oczekują 4 kolejne

---

²⁹⁷ Tamże, s. 119.

²⁹⁸ Tamże, s. 120-121; szerzej: A. Kur, *Of Oceans, Islands and Inland Water – How Much Room for Exceptions and Limitations under the Three-Step Test*, „Max Planck Institute for Intellectual Property, Competition & Tax Law Research Paper Series”, nr 4/2008, dostępny w Internecie [31.05.2015 r.]: <http://ssrn.com/abstract=1317707>, s. 40-41.

²⁹⁹ A. Kur, jw., s. 41-42.

³⁰⁰ Wyrok TSUE z dnia 21 X 2010 r. w sprawie *Padawan*, C-467/08.

³⁰¹ Wyrok TSUE z dnia 16 VI 2011 r. w sprawie *Stichting de ThuisKopie* C-462/09.

³⁰² Wyrok TSUE z dnia 9 II 2012 r. w sprawie *Luksan*, C-277/10.

³⁰³ Wyrok TSUE z dnia 11 VII 2013 r. w sprawie *Amazon*, C-521/11.

³⁰⁴ Wyrok TSUE z dnia 27 VI 2013 r. w sprawach połączonych *VG Wort*, od C-457/11 do C-460/11.

³⁰⁵ Wyrok TSUE z dnia 27 III 2014 r. w sprawie *UPC Telekabel Wien*, C-314/12.

³⁰⁶ Wyrok TSUE z dnia 11 IX 2014 r. w sprawie *Technische Universität Darmstadt*, C-117/13.

³⁰⁷ Wyrok TSUE z dnia 5 III 2015 r. w sprawie *Copydan Båndkopi*, C-463/12.

pytania prejudycjalne – w sprawach: *Hewlett-Packard Belgium*³⁰⁸, *EGEDA*³⁰⁹, *Austro-Mechana*³¹⁰ i *Nokia Italia*³¹¹.

Ta bogata linia orzecznicza potwierdza tezę, że w ostatnich kilku latach TSUE przejął od prawodawcy unijnego ciężar harmonizacji prawa autorskiego³¹².

W przeważającej części ww. orzeczenia i pytania prejudycjalne dotyczą kwestii „godziwej rekompensaty”. Większość sporów przed sądami krajowymi, które stanęły u podstaw wspomnianych spraw przed TSUE, nie dotyczy zatem naruszenia praw wyłącznych, ale wypłaty rekompensaty za korzystanie z przedmiotów praw autorskich i pokrewnych w ramach dozwolonego użytku prywatnego.

TSUE konsekwentnie, od czasu wyroku w sprawie *Padawan*, uważa „godziwą rekompensatę” za autonomiczne pojęcie prawa unijnego – które musi być interpretowane jednolicie we wszystkich państwach członkowskich, które zdecydowały się wprowadzić dozwolony użytek prywatny z art. 5 ust. 2 lit. b) Dyrektywy InfoSoc. Nie wchodząc w szczegóły, wskazać należy, że TSUE rozstrzygnął w ramach tej linii orzeczniczej takie kwestie jak: podmioty, które mogą być odpowiedzialne za wypłatę rekompensaty, urzędnicy, które mogą być objęte opłatami reprograficznymi, możliwość ustanawiania przez państwa członkowskie wzruszalnych domniemań dotyczących przeznaczenia urządzeń i nośników, a także wpływ szkody poniesionej przez twórców (lub jej braku), stosowania środków technicznych czy istnienia porozumień licencyjnych na możliwość żądania rekompensaty. Do rozpatrzenia pozostaje np. kwestia dopuszczalności wprowadzania alternatywnych wobec opłat od urzędów i nośników metod rekompensaty, takich jak np. finansowanie jej z budżetu państwa.

Chociaż sprawy te dotyczą w większości technicznych kwestii związanych z rekompensowaniem twórcom strat poniesionych w związku z korzystaniem z utworów w ramach dozwolonego użytku prywatnego, to niektóre z nich wpływają na zakres dozwolonego użytku prywatnego. W tym kontekście największą rolę odgrywają dwa orzeczenia: w sprawie *ACI Adam* oraz w sprawie *Copydan Båndkopi*.

---

³⁰⁸ Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym z dnia 8 XI 2013 r. w sprawie *Hewlett-Packard Belgium*, C-572/13.

³⁰⁹ Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym z dnia 14 X 2014 r. w sprawie *EGEDA*, C-470/14.

³¹⁰ Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym z dnia 11 XII 2014 r. w sprawie *Austro-Mechana*, C-572/14.

³¹¹ Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym z dnia 2 III 2015 r. w sprawie *Nokia Italia*, C-110/15.

³¹² B. Hugenholtz, *Copyright in Europe: Twenty Years Ago, Today and What the Future Holds*, „*Fordham Intellectual Property, Media & Entertainment Law Journal*”, nr 2/2013, dostępny w Internecie [31.05.2015 r.]: http://iplj.net/blog/wp-content/uploads/2013/09/C05_Hughholtz.pdf, s. 513-516.

Wyrok TSUE w sprawie ACI Adam

W sprawie *ACI Adam* sądy holenderskie rozstrzygały spór pomiędzy producentami czystych nośników (*ACI Adam BV* i inni) a holenderskimi organizacjami zbiorowego zarządzania prawami autorskimi (dalej: „OZZ”) - *Stichting de Thuiskopie* oraz *Stichting Onderhandeligen Thuiskopie vergoeding* (dalej: „SONT”).

ACI Adam i inni producenci pozwali *Stichting de Thuiskopie* i *SONT*, podnosząc że opłata pobierana od nich z tytułu rekompensaty za korzystanie z utworów w ramach dozwolonego użytku prywatnego jest zbyt wysoka, gdyż bezzasadnie uwzględnia szkodę powstałą w wyniku sporządzania kopii utworów z nielegalnych źródeł.

Co ciekawe, ten układ stron procesowych (producenci urządzeń lub nośników przeciwko OZZ) jest dość charakterystyczny dla sporów na tle art. 5 ust. 2 lit. b) Dyrektywy InfoSoc. Pozwala to na konstatację, iż mamy do czynienia z odmienną optyką niż przyjmowana na polskim rynku krajowym, gdzie OZZ dążą raczej do ograniczenia zakresu przedmiotowego dozwolonego użytku prywatnego niż do jego rozszerzania³¹³. W sprawie *ACI Adam* to OZZ broni prawa do korzystania przez użytkowników ze źródeł nielegalnych, wychodząc z założenia, że to jedyny sposób, aby twórcy mogli uzyskać rekompensatę.

Sprawa dotarła do holenderskiego sądu najwyższego, który zadał TSUE trzy pytania prejudycjalne, spośród których dwa pierwsze zmierzały do ustalenia, czy art. 5 ust. 2 lit. b) Dyrektywy InfoSoc znajduje zastosowanie do zwielokrotniania utworów niezależnie od legalności źródła, czy też wyłącznie do kopiowania ze źródła legalnego; czy test trójstopniowy zawarty w art. 5 ust. 5 Dyrektywy InfoSoc może prowadzić wyłącznie do zawężenia, czy też również do rozszerzenia zakresu dozwolonego użytku oraz – ewentualnie – czy istnieje możliwość wprowadzenia do prawa krajowego rekompensaty za korzystanie ze źródeł nielegalnych na innej podstawie niż przepisy o dozwolonym użytku prywatnym – szczególnie w obliczu faktu, że nie istnieją środki technologiczne zapobiegające sporządzaniu niedozwolonych kopii. Podobne pytanie zadał już wcześniej sąd austriacki w sprawie *UPC Telekabel*, jednak TSUE pozostawił je wówczas bez rozstrzygnięcia. Trzecie pytanie dotyczyło kwestii stosowania Dyrektywy 2004/48/WE³¹⁴, w związku z czym nie jest istotne w kontekście niniejszego artykułu.

---

³¹³ *Warsztaty. Reforma Prawa Własności Intelektualnej. Prawo autorskie. Raport otwarcia. Dokument podsumowujący przebieg warsztatów*, dostępny w Internecie [31.05.2015 r.]: [http://www.prawoautorskie.gov.pl/media/warsztaty_/2012_06_15_raport_otwarcia_warsztaty_wersja_ostateczna_\(9\).pdf](http://www.prawoautorskie.gov.pl/media/warsztaty_/2012_06_15_raport_otwarcia_warsztaty_wersja_ostateczna_(9).pdf), s. 38 i n.

³¹⁴ Dyrektywa 2004/48/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 IV 2004 r. w sprawie egzekwowania praw własności intelektualnej (Dz.Urz.UE nr L 157 z 30 IV 2004 r.).

TSUE potraktował dwa pierwsze pytania łącznie i udzielił na nie następującej odpowiedzi: „Prawo Unii (...) należy interpretować w ten sposób, że stoi ono na przeszkodzie obowiązywaniu uregulowania krajowego (...) które nie rozróżnia sytuacji, w której źródło służące za podstawę sporządzenia kopii na użytek prywatny jest legalne, od sytuacji, w której źródło to jest nielegalne”.

Zarówno rozstrzygnięcie, jak i stojące za nim uzasadnienie oceniam dość negatywnie.

Po pierwsze, TSUE, powołując się na orzeczenie w sprawie *Infopaq*³¹⁵ stwierdził, że wszelkie wyjątki i ograniczenia przewidziane w Dyrektywie InfoSoc należy wyklądać ściśle i wyłącznie zawężająco. W szczególności na rozszerzenie zakresu dozwolonego użytku nie może wpłynąć, zdaniem TSUE, zastosowanie testu trójstopniowego. Ustalenie to – chociaż na pozór uzasadnione – całkowicie pomija szeroką dyskusję na temat charakteru wyjątków i ograniczeń oraz stosowania testu trójstopniowego, która przetoczyła się przez europejską naukę prawa. W szczególności ta część uzasadnienia pozostaje w kontrze do Deklaracji.

Po drugie, zdaniem TSUE, dopuszczenie dozwolonego użytku z nielegalnych źródeł prowadziłoby do tolerowania nielegalnych form dystrybucji. TSUE przywołuje w tym kontekście m.in. motyw 22 preambuły Dyrektywy InfoSoc, zgodnie z którym „w celu właściwego wsparcia dla upowszechniania kultury nie można zrezygnować ze ścisłej ochrony praw autorskich i tolerować nielegalnych form dystrybucji sfałszowanych lub pirackich utworów”. Nadto TSUE powołuje się na test trójstopniowy – w tym ujęciu możliwość sporządzania kopii z nielegalnego źródła mogłoby zmniejszać rozmiar autoryzowanego obrotu naruszając normalne korzystanie z utworów i prowadziłoby do nieuzasadnionych szkód po stronie twórców.

Motyw ten wydaje się najbardziej uzasadniony spośród wszystkich przywoływanych przed TSUE, jednak i jemu można czynić pewne zarzuty. TSUE podnosi m.in., że dozwolony użytek prywatny nie może narzucać uprawnionym tolerowania naruszeń ich praw. Jest to o tyle nielogiczny argument, że TSUE ma dopiero rozstrzygnąć, czy kopiowanie utworów ze źródeł nielegalnych jest naruszeniem prawa, czy też nie jest. Nadto wskazać należy, że dopuszczenie korzystania przez użytkowników z nielegalnych źródeł nie musi, rzecz jasna, wyłączać egzekwowania praw wobec osób bezprawnie rozpowszechniających utwory. Poza tym, w literaturze wskazuje się, że fakt kopiowania przez użytkownika utworów ze źródeł nielegalnych nie oznacza jeszcze, że użytkownik ten nabyłby kopie tych utworów legalnie³¹⁶.

---

³¹⁵ Wyrok TSUE z dnia 16 VII 2009 r. w sprawie *Infopaq*, C-5/08.

³¹⁶ S. Karapapa, jw., s. 112.

Po trzecie, TSUE podnosi, iż dopuszczenie, by państwo członkowskie miało swobodę określania, czy dozwolony użytek obejmuje korzystanie z nielegalnego źródła zniweczyłoby cel Dyrektywy InfoSoc: harmonizację i prawidłowe funkcjonowanie rynku wewnętrznego. Pogląd ten należy uznać za nietrafny. Przede wszystkim, nie rozstrzyga on o kierunku, w jakim powinna podążać harmonizacja – równie dobrze można w ten sposób argumentować za dopuszczeniem korzystania z nielegalnych źródeł. Ponadto, trudno mówić o osiągnięciu efektu harmonizacji, skoro ograniczenie z art. 5 ust. 2 lit. b) ma charakter fakultatywny, a nadto państwa członkowskie mają dużą swobodę w określaniu jego ostatecznego kształtu.

Po czwarte, TSUE wskazuje, że brak środków technicznych umożliwiających zapobieganie nielegalnemu kopiowaniu nie wpływa na dopuszczalność kopiowania z nielegalnych źródeł. Stanowisko to należy ocenić jako błędne. Z całą pewnością powinniśmy brać pod uwagę techniczną niemożliwość zapobieżenia nielegalnemu kopiowaniu, gdyż względy techniczne i stojący za nimi postulat nietworzenia prawa nieegzekwowalnego stanowią jedno z najważniejszych *raison d'être* dozwolonego użytku prywatnego. Wskazuje na to zresztą również motyw 39 preambuły Dyrektywy InfoSoc, zgodnie z którym państwa członkowskie powinny należycie uwzględnić rozwój technologiczny i gospodarczy stosując to ograniczenie.

Po piąte, TSUE zwraca uwagę, że dopuszczenie kopiowania utworów ze źródeł nielegalnych i uwzględnianie takich działań przy obliczaniu „godziwej rekompensaty” prowadziłyby nieuchronnie do naruszenia właściwej równowagi pomiędzy prawami i interesami beneficjentów rekompensaty a prawami i interesami użytkowników. Pogląd ten nawiązuje do motywu 31 preambuły Dyrektywy InfoSoc, zgodnie z którym „należy zabezpieczyć właściwą równowagę praw i interesów między różnymi kategoriami podmiotów praw autorskich, jak również między nimi a użytkownikami przedmiotów objętych ochroną”. TSUE antagonizuje tu użytkowników kopii legalnych i nielegalnych wskazując, że ci pierwsi musieliby ponosić dodatkowe koszty, gdyż większa szkoda znalazłaby odzwierciedlenie w wyższej cenie nośników i urządzeń, a zatem takie rozwiązanie naruszałoby interesy użytkowników. W tym sensie jest to argument chwytliwy, ale zarazem dość nierzetelny intelektualnie. TSUE ponownie bowiem „wyprzedzająco” przyjmuje założenie (które wynikać powinno dopiero z tezy wyroku), że użytkownik kopii nielegalnych nie jest użytkownikiem w rozumieniu Dyrektywy InfoSoc, a zatem jego interesy nie podlegają równoważeniu na podstawie motywu 31 preambuły. Tym samym interes użytkowników posłużył jako uzasadnienie dla ograniczenia praw użytkowników.

Zasadniczo identyczne argumenty stały za odpowiedzią na pytanie 1(f) w wyroku w sprawie *Copydan Båndkopi*³¹⁷.

Skutki wyroku w sprawie ACI Adam w świetle prawa polskiego

Niezależnie od wyrażonych wątpliwości co do prawidłowości rozstrzygnięcia w sprawie *ACI Adam*, należy zadać sobie pytania o skutki, jakie to orzeczenie może wywołać dla użytkowników i dla uprawnionych w świetle prawa polskiego.

Po pierwsze, rozstrzygnąć trzeba, czy wyrok ten wywołuje bezpośrednie skutki w polskim prawie – tj. czy od momentu jego wydania korzystanie przez użytkowników prywatnych ze źródeł nielegalnych nie jest objęte dozwołonym użytkowaniem, a zatem stanowi naruszenie autorskich praw majątkowych.

Pogląd, jakoby reguła wynikająca z rozstrzygnięcia TSUE powinna zostać ustawowo implementowana do prawa polskiego został przedstawiony przez R. Markiewicza. Autor powołuje się na brzmienie tezy wyroku, które wskazuje na intencję, aby przepisy krajowe wyraźnie rozróżniały źródła legalne od nielegalnych. Ponadto wskazuje on na wymóg rzetelnej legislacji oraz ochrony zaufania użytkowników do prawa pisanego³¹⁸.

W mojej ocenie pogląd ten nie jest prawidłowy. W państwach członkowskich UE obowiązuje zasada wykładni zgodnej prawa krajowego z prawem UE (tzw. zasada wykładni pronunijnej), której reguły zostały wypracowane w orzecznictwie TSUE³¹⁹. Zgodnie z tą zasadą, sądy krajowe są zobowiązane do wykładni prawa krajowego zgodnie z treścią i celem dyrektyw³²⁰. Wykładnia taka powinna być dokonywana tak dalece, jak to możliwe, przy czym sąd nie jest obowiązany do wykładni *contra legem*³²¹. Przepisy przyjęte w efekcie transpozycji dyrektywy, jak i powstałe przed jej wejściem w życie (o ile mają spełniać jej wymogi) powinny być interpretowane zgodnie z dyrektywą, a sąd winien przyjąć domniemanie, że państwo członkowskie miało zamiar pełnego wykonania dyrektywy³²². Biorąc pod uwagę, że TSUE ma wyłączną kompetencję do orzekania o wykładni aktów przyjętych przez instytucje UE, a przyjęta przez niego interpretacja konkretyzuje przepisy

---

³¹⁷ Zob. wyrok w sprawie *Copydan Båndkopi*, pkt. 74-79.

³¹⁸ R. Markiewicz, *Ściąganie – nielegalne*, „Rzeczpospolita”, nr 94/2014, s. 16, dostępny w Internecie [1.06.2015 r.]: <http://prawo.rp.pl/artukul/1104013.html>.

³¹⁹ Zob. w szczególności wyrok TS z dnia 10 IV 1984 r. w sprawie *von Colson & Kamann*, 14/83.

³²⁰ Zob. wyrok w sprawie *von Colson & Kamann*, pkt 26.

³²¹ C. Mik, *Wykładnia zgodna prawa krajowego z prawem Unii Europejskiej* [w:] *Polska kultura prawna a proces integracji europejskiej*, red. S. Wronkowska, Zakamycze 2005, s. 161-162.

³²² Tamże, s. 139.

aktów prawa unijnego³²³, należy uznać, że prawo krajowe powinno być wykładane z uwzględnieniem orzecznictwa TSUE.

Zasada ta została potwierdzona w orzecznictwie Sądu Najwyższego, który orzekł, że „zgodnie z doktryną efektywności (...) implementacja dyrektywy do prawa polskiego w formie ustawy oznacza obowiązek takiej jej wykładni, która jest zgodna z dyrektywą, a jeżeli dyrektywa była poddana interpretacji TSUE - zgodnie z tą interpretacją”³²⁴.

Wskazać należy, że wykładnia art. 23 pr. aut., zgodnie z którą dozwolony użytek prywatny nie obejmuje korzystania ze źródeł nielegalnych nie byłaby interpretacją *contra legem*. Już w stanie prawnym sprzed wyroku *ACI Adam* art. 23 pr. aut. nie interpretowano jednolicie (zob. rozdział 2). Zawężające zastosowanie w tym przypadku może znaleźć chociażby art. 35 pr. aut. Na marginesie stwierdzić należy, że z podobnego założenia wyszła najwyraźniej Rada Ministrów, gdyż ostatni duży projekt nowelizacji pr. aut., dostosowujący ustawę m.in. do wymogów wynikających z interpretacji prawa unijnego³²⁵, nie zawiera zmian w zakresie art. 23 pr. aut.

Do rozstrzygnięcia pozostaje kwestia, czy w świetle wyroku TSUE uprawnione jest rozwiązanie, zgodnie z którym dopuszczalne jest korzystanie ze źródeł, które nie są w oczywisty sposób nielegalne. W mojej ocenie Trybunał nie rozstrzygnął tego problemu i możliwe jest wprowadzenie takiego rozwiązania (co postuluje część doktryny³²⁶). W obecnym stanie prawnym należałoby jednak przyjąć, że korzystanie ze źródeł nielegalnych nie mieści się w dozwolonym użytku prywatnym bez względu na ewentualną dobrą wiarę.

Jeśli przyjąć, że ww. założenie jest prawdziwe, dość oczywista stanie się konstatacja, iż kopiowanie z nielegalnego źródła, a zatem np. *downloading* z pirackich serwisów internetowych czy torrentów stanowić będzie naruszenie autorskich praw majątkowych. Nasuwa się jednak jeszcze jeden, mniej oczywisty (ale bardzo istotny z punktu widzenia zmiany modelu korzystania z utworów w Internecie) wniosek – stosowanie wyroku *ACI Adam* może doprowadzić do uznania za naruszenie również korzystanie z utworów za pomocą metod dotychczas uznawanych za całkowicie bezpieczne – np. *streaming* czy nawet *browsing*. Czynności te zwykle się uważa za dozwolone na podstawie art. 23¹ pr. aut. (stanowiącego implementację obligatoryjnego ograniczenia z art. 5 ust. 1 Dyrektywy

---

³²³ C. Baudenbacher, *The Implementation of Decisions of the ECJ and of the EFTA Court in Member States' Domestic Legal Orders*, „*Texas International Law Journal*” nr 40/2005, s. 400.

³²⁴ Uchwała SN z dnia 19 XI 2010 r., III CZP 79/10, LEX nr 612168.

³²⁵ Projekt ustawy o zmianie ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych oraz ustawy o grach hazardowych, Druk nr 3449 z dnia 22 V 2015 r., dostępny w Internecie [1.06.2015 r.]: <http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/0/84FC151B58D3DBFFC1257E52002A1BF3/%24File/3449.pdf>.

³²⁶ R. Markiewicz, *Ściąganie...*; S. Stanisławska-Kloc, jw., s. 341-342.

InfoSoc), zgodnie z którym „nie wymaga zezwolenia twórcy przejściowe lub incydentalne zwielokrotnianie utworów, niemające samodzielnego znaczenia gospodarczego, a stanowiące integralną i podstawową część procesu technologicznego oraz mające na celu wyłącznie umożliwienie (...) zgodnego z prawem korzystania z utworu”.

W motywie 33 preambuły Dyrektywy InfoSoc stwierdzono, że „korzystanie jest uważane za legalne, jeżeli zezwala na nie podmiot praw autorskich lub nie jest ono ograniczone przez prawo”. W doktrynie precyzuje się, że korzystanie „nie jest ograniczone przez prawo” jeśli jest objęte wyjątkiem lub ograniczeniem³²⁷. Przed wyrokiem w sprawie *ACI Adam* wskazywano, że dozwolony użytek prywatny jest taką podstawą i uchyla bezprawność wykonywania tymczasowych zwielokrotnień bezprawnie udostępnianych przedmiotów praw wyłącznych³²⁸. W orzecznictwie TSUE rozstrzygnięto co prawda, że *browsing* co do zasady jest objęty hipotezą art. 5 ust. 1 lit. b) Dyrektywy InfoSoc („kopie na ekranie (...) i kopie w pamięci podręcznej (...) komputera tworzone przez użytkownika (...) podczas oglądania strony internetowej spełniają zarówno przesłanki, zgodnie z którymi kopie te muszą być tymczasowe, mieć charakter przejściowy lub dodatkowy oraz stanowić integralną i podstawową część procesu technologicznego, jak i przesłanki określone w art. 5 ust. 5 (...), w związku z czym mogą być one tworzone bez zezwolenia podmiotów praw autorskich”), ale sprawa dotyczyła sytuacji, w której wydawcy wyświetlanych stron internetowych, uzyskali uprzednio zezwolenie na publiczne udostępnianie utworów³²⁹. Regulację art. 23¹ można z powodzeniem stosować również do *streamingu*³³⁰.

Skoro zatem dozwolony użytek prywatny z art. 23 pr. aut. nie obejmuje korzystania ze źródeł nielegalnych, to nie istnieje podstawa, aby *streaming* czy *browsing* z takich źródeł mógł zostać uznany za „umożliwiający zgodne z prawem korzystanie z utworu”. W konsekwencji, istnieje ryzyko, że nawet przeglądanie strony internetowej, na której umieszczono bez zgody twórcy utwór, może zostać uznane za naruszenie autorskich praw majątkowych, gdyż w pamięci podręcznej komputera powstanie kopia efemeryczna, która nie służy do „zgodnego z prawem korzystania z utworu”.

Takie ukształtowanie przepisów o dozwolonym użytku prywatnym pociąga za sobą zmiany w rozkładzie ciężaru dowodu. Należy bowiem przyjąć, że to na użytkowniku, który powołuje się na korzystanie w ramach dozwolonego użytku prywatnego spoczywać będzie,

---

³²⁷ S. von Lewinski, M. M. Walter, jw., s. 1026.

³²⁸ M. Siwicki, *Media strumieniowe w Internecie*, „Państwo i Prawo” nr 8/2012, s. 94; S. von Lewinski, M.M. Walter, jw., s. 1026.

³²⁹ Wyrok TSUE z dnia 5 VI 2014 r. w sprawie *Meltwater*, C-360/13.

³³⁰ M. Siwicki, jw., s. 92-93.

zgodnie z ogólnymi zasadami, obowiązek wykazania, że pozyskał on kopię utworu z legalnego źródła³³¹. Prowadzi to zatem do znacznego osłabienia dozwolonego użytku prywatnego³³².

Do tego dodać należy, że odpowiedzialność cywilnoprawna z tytułu naruszenia autorskich praw majątkowych, ze względu na bezwzględny charakter tych praw, ma charakter obiektywny, a zatem jej przesłanką jest bezprawność naruszenia i jest ona niezależna od winy sprawcy³³³. Oznacza to, że w świetle restrykcyjnej interpretacji, naruszeniem autorskich praw majątkowych może być nawet przypadkowe otwarcie niewłaściwej strony internetowej bądź odtworzenie niewłaściwego filmu, a także korzystanie z kopii przekazywanych w ramach kręgu osobistego, jeśli na którymś etapie dotknięte były one korzystaniem z nielegalnego źródła.

Powyższe ustalenia nabierają jeszcze większej wagi w świetle dwóch dość kontrowersyjnych przepisów pr. aut.

Pierwszym z nich jest art. 79 ust. 1 pkt 3 lit. b) pr. aut. Zgodnie z tym przepisem, uprawniony, którego autorskie prawa majątkowe zostały naruszone, może żądać od osoby, która naruszyła te prawa naprawienia wyrządzonej szkody poprzez zapłatę sumy pieniężnej w wysokości odpowiadającej dwukrotności, a w przypadku gdy naruszenie jest zawinione - trzykrotności stosownego wynagrodzenia, które w chwili jego dochodzenia byłoby należne tytułem udzielenia przez uprawnionego zgody na korzystanie z utworu. Nawet zatem niezawinione przekroczenie granic dozwolonego użytku prywatnego skutkować może majątkową odpowiedzialnością względem uprawnionego – i to w wysokości dwukrotności stosownego wynagrodzenia. W przypadku większości utworów kwota ta będzie prawdopodobnie niewielka, jednak sam fakt ryzyka poniesienia odpowiedzialności może wywoływać „efekt mrożący”.

Przepis ten jest przedmiotem wielu kontrowersji w doktrynie, w szczególności w zakresie, w którym zakłada możliwość żądania wielokrotności stosownego wynagrodzenia od sprawców naruszeń niezawinionych. W doktrynie podnosi się, że roszczenie o zapłatę wielokrotności wynagrodzenia przybiera postać kary cywilnej (tzw. *punitive damages*), która jest niezgodna z europejską tradycją prawną³³⁴. Podnosi się również argumenty dotyczące

---

³³¹ K. Siewicz, *Czy można korzystać z utworów z nielegalnych źródeł*, dostępny w Internecie [1.06.2015 r.]: <http://koed.org.pl/wp-content/uploads/2014/09/siewicz-legalnosc-zrodla-KOED.pdf>, s. 4.

³³² S. Karapapa, jw., s. 112.

³³³ J. Bleszyński, *Ochrona majątkowych praw autorskich na drodze cywilnej* [w:] *System...*, red. J. Barta, s. 784-785; P. Podrecki [w:] *Prawo...*, red. D. Flisak, s. 1048-1049.

³³⁴ J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo...*, s. 182; Tychże [w:] *Prawo...*, red. J. Barta, R. Markiewicz s. 494.

niezgodności z dyrektywą 2004/48/WE i oderwania odszkodowania od wartości szkody³³⁵. Wskazuje się też, że konstrukcja ta prowadzi do niesłusznego wzbogacenia uprawnionych³³⁶.

W ostatnim czasie regulacja ta stała się przedmiotem wystąpienia generalnego Rzecznika Praw Obywatelskich (dalej: „RPO”) do Ministra Kultury³³⁷, skargi konstytucyjnej³³⁸ oraz pytania prejudycjalnego do TSUE³³⁹.

Na wystąpienie RPO Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego odpowiedział, iż nie podziela zastrzeżeń co do sprzeczności z Dyrektywą 2004/48/WE³⁴⁰ i niekonstytucyjności przepisu art. 79 ust. 1 pkt 3 lit. b), w tym także w zakresie w jakim dotyczy on naruszeń niezawinionych, powołując się na ochronę „słabszego podmiotu stosunku prawn-autorskiego, którym jest twórca”. Minister nie dostrzegł, że w realiach obrotu bardzo często to sprawca naruszenia (w szczególności tego niezawinionego) może być stroną słabszą, podczas gdy uprawnionym może być np. koncern medialny czy fonograficzny.

Sprawy przed Trybunałem Konstytucyjnym (dalej: „TK”) i przed TSUE dotyczyły naruszeń zawinionych. Obie sprawy oczekują w momencie sporządzenia niniejszego artykułu na rozstrzygnięcie, przy czym w tej pierwszej pisemne stanowisko wyraził już Prokurator Generalny, podnosząc, że przepis jest zgodny z Konstytucją.

Drugim spośród często kwestionowanych przepisów jest przepis karny - art. 115 ust. 3 pr. aut., zgodnie z którym naruszanie cudzych praw autorskich lub praw pokrewnych określonych w enumeratywnie wymienionych przepisach pr. aut. (w tym art. 17 pr. aut., a więc naruszanie autorskich praw majątkowych) w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, w inny sposób niż określony w art. 115 ust. 1-2 (plagiat, rozpowszechnianie utworu bez podania nazwiska lub pseudonimu twórcy) jest zagrożone grzywną, karą ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

Tę regulację krytykowano w szczególności ze względu na otwarty zakres znamion, który w konsekwencji prowadzi do nieokreśloności czynu zabronionego³⁴¹. W związku z tym

---

³³⁵ P. Podrecki, jw., s. 1090.

³³⁶ Tamże.

³³⁷ Wystąpienie generalne RPO z dnia 3 IV 2012 r. do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, sygn. RPO/700485/11/IV/413 RZ, dostępne w Internecie [2.06.2015 r.]:

<http://www.sprawy-generalne.brpo.gov.pl/szczegoly.php?pismo=1636276>.

³³⁸ Skarga konstytucyjna UPC Polska sp. z o.o., SK 32/14; zob. S. Wikariak, M. Culepa, *Prawo autorskie: rekompensata nie może być karą*, dostępny w Internecie [2.06.2015 r.]:

<http://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/872507,prawo-autorskie-rekompensata-nie-moze-byc-kara.html>.

³³⁹ Postanowienie SN z dnia 15 V 2015 r., V CSK 41/14, niepubl.; zob. S. Wikariak, M. Culepa, jw.

³⁴⁰ Zob. też wyrok SN z dnia 21 X 2011 r., IV CSK 133/11, LEX nr 1108560.

³⁴¹ Z. Cwiakalski [w:] *Prawo...*, red. J. Barta, R. Markiewicz, s. 735-737.

przepis odbiega od wymogów gwarancyjnych wynikających z zasady *nullum crimen sine lege*³⁴². Przepisowi zarzuca się także nadmierną ingerencję w stosunki cywilnoprawne³⁴³.

Również i ten przepis został niedawno skierowany do TK. Wniosek o stwierdzenie niezgodności art. 115 ust. 3 pr. aut. z art. 42 ust. 1 Konstytucji złożył RPO³⁴⁴. Stanowisko RPO poparł Prokurator Generalny. Odmiennie zdanie wyraził Marszałek Sejmu. TK dnia 17 II 2015 r. orzekł, że przepis jest zgodny z art. 42 ust. 1 Konstytucji³⁴⁵. Co ciekawe, w relacjach prasowych przywołuje się „test” przeprowadzony przez jednego z sędziów podczas rozprawy („Wojciech Szarama (PiS) w imieniu Sejmu przekonywał, że prawo jest wystarczająco jasne. Sędzia Małgorzata Pyziak-Szafnicka zrobiła test: - Jeśli obejrzę w domu film, który moje dziecko przyniosło na pendrivie, to popełnię przestępstwo? - Tak - ocenił w imieniu Prokuratora Generalnego Jerzy Łabuda. - Nie - uznał Szarama”)³⁴⁶. W świetle wyroku w sprawie *ACI Adam* należałoby przyjąć, że przy spełnieniu znamion podmiotowych nie jest wykluczona taka kwalifikacja opisanej w artykule sytuacji.

Oczywiście, w tym przypadku zdecydowanie trudniejsze jest przypadkowe wypełnienie dyspozycji tego przepisu. Przestępstwo określone w art. 115 ust. 3 pr. aut. można bowiem popełnić wyłącznie umyślnie, a nadto wymagany jest zamiar bezpośredni kierunkowy (zorientowany na „osiągnięcie korzyści majątkowych” – przy czym korzyścią majątkową może być w tym przypadku również uniknięcie opłaty za korzystanie z utworu)³⁴⁷. Poza tym nie jest wykluczona próba powołania się na znikomą szkodliwość społeczną czynu w wypadku nieznacznych naruszeń. Niemniej jednak zakres penalizowanych zachowań jest szeroki i przepis ten nie wyklucza karania np. za *streaming* nielegalnie umieszczonych w Internecie filmów czy muzyki.

Paradoksalnie, wyrok w sprawie *ACI Adam* jest niekorzystny również dla uprawnionych. Rozstrzygnięcie to pozbawia ich bowiem uprawnień do dochodzenia „godziwej rekompensaty” za kopiowanie utworów z nielegalnych źródeł. Ta przysługuje wyłącznie za korzystanie z utworów w ramach dozwolonego użytku. Tymczasem szkoda ponoszona przez uprawnionych, którą ma pokrywać „godziwa rekompensata” właśnie w tym przypadku jest najwyższa.

---

³⁴² J. Raglewski [w:] *Prawo...*, red. D. Flisak s. 1426.

³⁴³ Z. Cwiągalski, jw., s. 737.

³⁴⁴ Wniosek RPO z dnia 11 IV 2013 r., sygn. RPO-729135-II-13/ST.

³⁴⁵ Wyrok TK z dnia 17 II 2015 r., K 15/13, OTK nr 2A/2015, poz. 16.

³⁴⁶ E. Siedlecka, *Ważny wyrok Trybunału ws. praw autorskich. Wszyscy możemy być przestępcami*, „wyborcza.pl” z 17 II 2015 r., dostępny w Internecie [2.06.2015 r.]:

http://wyborcza.pl/1,75478,17426823,Wazny_wyrok_Trybunalu_ws_praw_autorskich_Wszyscy.html.

³⁴⁷ Z. Cwiągalski, jw., s. 735-736.

Oczywiście nie pozbawia to uprawnionych możliwości dochodzenia odszkodowania od przekraczających granice dozwolonego użytku, ale egzekwowanie tych praw najprawdopodobniej może okazać się technicznie niemożliwe (bądź przynajmniej wysoce utrudnione), a realne koszty związane z egzekucją i jej pracochłonność mogą przewyższyć potencjalne korzyści.

W kontekście odbywającej się w ostatnim czasie w Polsce dyskusji na temat rozszerzenia katalogu nośników i urządzeń objętych opłatami reprograficznymi (m.in. o smartfony czy tablety) należałoby również pod znakiem zapytania postawić dalsze podwyższanie opłat reprograficznych – w zasadzie powinny one zostać obniżone, skoro do tej pory obejmować miały szkody wyrządzone korzystaniem ze źródeł nielegalnych, a od czasu wyroku w sprawie *ACI Adam* obejmować ich nie powinny.

Wnioski. Postulaty de lege ferenda

Podsumowując, wyrok TSUE w sprawie *ACI Adam* należy zasadniczo ocenić negatywnie. Nie uwzględnia on podstawowych celów, które ma realizować dozwolony użytek prywatny – jego konsekwentne egzekwowanie może bowiem prowadzić do naruszania praw podstawowych, których ochrona leży u historycznych podstaw instytucji dozwolonego użytku prywatnego³⁴⁸ (prawo do prywatności, prawo do uczestnictwa w życiu kulturalnym), a nadto wiąże się z wysokimi kosztami transakcyjnymi oraz trudnościami technicznymi, które w konsekwencji powodować mogą nieegzekwowalność prawa i złamanie zasady racjonalnego ustawodawcy. Wskazuje się też, że TSUE nie wytłumaczył co oznacza „nielegalne źródło”, co może negatywnie wpłynąć na funkcjonowanie rynku wewnętrznego³⁴⁹.

Wyrok pomija również współczesne tendencje w prawie autorskim, takie jak zrównoważona interpretacja testu trójstopniowego czy też stopniowe odchodzenie od modelu opartego na ochronie praw wyłącznych do modelu opartego na prawie do wynagrodzenia. Nie uwzględnia on tak naprawdę ani interesów uprawnionych, ani interesów użytkowników³⁵⁰.

Skoro jednak zdaniem Trybunału taka wykładnia przepisów Dyrektywy InfoSoc jest właściwa, należy zastanowić się nad wprowadzeniem zmian do prawa stanowionego – przy czym pożądane byłyby zarówno zmiany prawa krajowego, jak i prawa UE.

---

³⁴⁸ J.P. Quintais, *Private Copying and Downloading from Unlawful Sources*, „*Institute for Information Law Research Paper*”, nr 3/2014, dostępny w Internecie [2.06.2015 r.]: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2513794, s. 30-31.

³⁴⁹ Tamże, s. 31.

³⁵⁰ Tamże.

Postulaty kierowane do ustawodawcy polskiego są prostą konsekwencją faktu, że w świetle wyroku *ACI Adam* zdecydowanie zbyt łatwo można stać się sprawcą naruszenia autorskich praw majątkowych, a zatem należałoby ograniczyć potencjalne negatywne konsekwencje takiego naruszenia dla użytkownika.

Po pierwsze, rozważyć należy rezygnację z konstrukcji naprawienia szkody poprzez zapłatę *punitive damages*, w szczególności w przypadku naruszeń niezawinionych. Postulat ten podniesiono w doktrynie, twierdząc, że „trudno (...) byłoby uzasadnić, dlaczego ściągający plik (...) miałby płacić dwukrotność stosownej opłaty licencyjnej – gdy jego działanie było niezawinione, a zatem nie miał możliwości rozeznania, że korzysta z nielegalnego źródła”³⁵¹.

Po drugie, należałoby zrezygnować z penalizacji czynów określonych w art. 115 ust. 3 pr. aut. albo przynajmniej w istotny sposób doprecyzować ten przepis.

Po trzecie, należy ukształtować – przynajmniej do czasu ewentualnej interwencji prawodawcy unijnego lub TSUE – zakres art. 23 pr. aut. w sposób maksymalnie przyjazny dla użytkownika. Można przyjąć tu rozwiązanie niemieckie, tj. poszerzenie dozwolonego użytku o korzystanie ze źródeł nielegalnych w sytuacji, gdy źródła te nie mają charakteru *oczywiście* nielegalnego. W doktrynie podnosi się, że miałyby to na celu zapobieżenie paraliżowi Internetu³⁵², a także ochronie dobrej wiary użytkowników, którzy mogli racjonalnie przypuszczać, że mają do czynienia ze źródłem legalnym³⁵³. Alternatywnym sposobem mogłoby być wprowadzenie do art. 23 pr. aut. domniemania legalności źródła³⁵⁴.

Wyzwania w kontekście wyroku w sprawie *ACI Adam* stoją jednak również przed prawodawcą unijnym. Skoro bowiem TSUE uważa, że Dyrektywa InfoSoc wymaga omawianej w niniejszym artykule wykładni, to być może nadeszła najwyższa pora, by zmienić Dyrektywę.

Po pierwsze, postulować należy objęcie dozwolonym użytkowaniem korzystania z utworów w sferze prywatnej niezależnie od jego formy i od legalności źródła, pod warunkiem otrzymania przez uprawnionych godziwej rekompensaty.

Postulat ten wpisuje się w pojawiającą się w nauce europejskiej tendencję odchodzenia od prawa autorskiego opartego na prawach wyłącznych i przejścia do modelu opartego na prawie do wynagrodzenia. W tym kontekście wskazać należy m.in. na jeszcze

---

³⁵¹ R. Markiewicz, *Ściąganie...*

³⁵² Tamże.

³⁵³ S. Stanisławska-Kloc, jw., s. 341-342.

³⁵⁴ K. Siewicz, *Czy można...*, s. 5.

dalej idące propozycje, polegające na zalegalizowaniu niekomercyjnej wymiany plików w Internecie³⁵⁵.

Po drugie, rekomendować należy pełną harmonizację ograniczeń i wyjątków. Konieczna jest zmiana podejścia wyrażonego w motywie 32 preambuły Dyrektywy InfoSoc – „różnorodność tradycji prawnych państw członkowskich” nie powinna dłużej przeważać nad prawidłowym funkcjonowaniem rynku wewnętrznego. Jest to szczególnie istotne w kontekście planów wprowadzenia jednolitego rynku cyfrowego w UE i – w dalszej perspektywie – jednolitego tytułu prawnoautorskiego. Bez porozumienia w kwestii stosowania wyjątków i ograniczeń te dwa cele wydają się niemożliwe do osiągnięcia.

Postulat ten podkreślono w projekcie raportu nt. implementacji Dyrektywy InfoSoc autorstwa posłanki do Parlamentu Europejskiego, J. Redy (dalej: „Raport J. Redy”). Zgodnie z tym dokumentem, wszystkie wyjątki i ograniczenia określone w art. 5 Dyrektywy InfoSoc powinny być obligatoryjne, a nadto powinna zostać przewidziana otwarta norma, zapewniająca elastyczność stosowania wyjątków i ograniczeń³⁵⁶.

Również zdaniem przedstawicieli europejskiej doktryny obecny stan prawny nie prowadzi do rozsądnego poziomu harmonizacji, czego główną przyczyną jest brak wytycznych dla państw członkowskich nt. zakresu i warunków stosowania ograniczeń i wyjątków, a także ich opcjonalny charakter³⁵⁷.

Po trzecie, rozważyć należałoby dalej idącą harmonizację „godziwej rekompensaty”, z użyciem systemu bardziej efektywnego, uniwersalnego i neutralnego technologicznie niż system opłat od urzędzeń i nośników. Obecnie funkcjonujący system jest archaiczny (w bardzo małym stopniu reaguje na zmiany modelu korzystania z utworów) i prowadzi immanentnie do sporów (które kończą się próbami ograniczania uprawnień użytkowników w celu obniżenia wysokości opłat).

Na fakt niewystarczającej koordynacji ustawodawstwa państw członkowskich i potrzebę zwiększenia poziomu harmonizacji przepisów krajowych w zakresie „godziwej rekompensaty” zwracał uwagę już rzecznik generalny P. Mengozzi w opinii w sprawie

---

³⁵⁵ J.P. Quintais, jw., s. 31-32; Tenze, *Legalizing File-Sharing: An Idea Whose Time Has Come – or Gone? Report from the Information Influx Conference 2014*, dostępny w Internecie [2.06.2015 r.]: <http://ssrn.com/abstract=2510545>.

³⁵⁶ *Draft report on the implementation of Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society* z 15 I 2015 r. (2014/2256(INI)), dostępny w Internecie [2.06.2015 r.]: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+COMPARL+PE-546.580+02+DOC+PDF+V0//EN>, s. 6.

³⁵⁷ L. Guibault, *Why Cherry-Picking Never Leads to Harmonisation: The Case of Limitations on Copyright under Directive 2001/29/EC*, „JIPITEC”, nr 2/2010, dostępny w Internecie [2.06.2015 r.]: <http://www.jipitec.eu/issues/jipitec-1-2-2010/2603>, s. 64.

*Amazon*³⁵⁸. Wezwania do zapewnienia neutralności technologicznej i do harmonizacji kryteriów określania „szkody” w rozumieniu Dyrektywy InfoSoc zawarte zostały również w Raporcie J. Redy³⁵⁹.

Wobec powyższego, zmiany w polskim i europejskim prawie autorskim wydają się nieodzowne.

Bibliografia:

1. Barta J. (red.), *System Prawa Prywatnego. Tom 13. Prawo autorskie*, Warszawa 2013.
2. Barta J., Markiewicz R., *Prawo autorskie*, Warszawa 2008.
3. Barta J., Markiewicz R. (red.), *Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz*, Warszawa 2011.
4. Baudenbacher C., *The Implementation of Decisions of the ECJ and of the EFTA Court in Member States' Domestic Legal Orders*, „*Texas International Law Journal*” nr 40/2005.
5. Chwalba J., *Korzystanie z programów peer-to-peer a dozwolony użytek prywatny w prawie autorskim*, „*Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego: Prace z prawa własności intelektualnej*” nr 102/2008,
6. *Draft report on the implementation of Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society* z 15 I 2015 r. (2014/2256(INI)), dostępny w Internecie [2.06.2015 r.]: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+COMPARL+PE-546.580+02+DOC+PDF+V0//EN>.
7. Ferenc-Szydełko E. (red.), *Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Komentarz*, Warszawa 2014.
8. Flisak D. (red.), *Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz LEX*, Warszawa 2015.
9. Geiger C., Hilty R. M., Griffiths J., Suthersanen U., *Declaration. A Balanced Interpretation of the “Three-Step Test” in Copyright Law*, „*JIPITEC*” nr 2/2010, dostępny w Internecie [30.05.2015 r.]: <http://www.jipitec.eu/issues/jipitec-1-2-2010/2621/Declaration-Balanced-Interpretation-Of-The-Three-Step-Test.pdf>.

---

³⁵⁸ Opinia rzecznika generalnego Paola Mengozziego przedstawiona w dniu 7 III 2013 r. w sprawie *Amazon*, C-521/11, pkt 91.

³⁵⁹ *Draft report...*, s. 6-7.

10. Guibault L., *Why Cherry-Picking Never Leads to Harmonisation: The Case of Limitations on Copyright under Directive 2001/29/EC*, „JIPITEC”, nr 2/2010, dostępny w Internecie [2.06.2015 r.]: <http://www.jipitec.eu/issues/jipitec-1-2-2010/2603>.
11. Hugenholtz B., *Copyright in Europe: Twenty Years Ago, Today and What the Future Holds*, „Fordham Intellectual Property, Media & Entertainment Law Journal”, nr 2/2013, dostępny w Internecie [31.05.2015 r.]: http://iplj.net/blog/wp-content/uploads/2013/09/C05_Hughholtz.pdf
12. Karapapa S., *Private copying*, London/New York 2012.
13. Kretschmer M., *Private Copying and Fair Compensation: An empirical study of copyright levies in Europe*, Intellectual Property Office 2011, dostępny w Internecie [25.05.2015r.]:
https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/310183/ipresearch-faircomp-201110.pdf
14. Kur A., *Of Oceans, Islands and Inland Water – How Much Room for Exceptions and Limitations under the Three-Step Test*, „Max Planck Institute for Intellectual Property, Competition & Tax Law Research Paper Series”, nr 4/2008, dostępny w Internecie [31.05.2015 r.]: <http://ssrn.com/abstract=1317707>.
15. Litman J., *Lawful Personal Use*, „Texas Law Review” nr 85/2007.
16. Machała W., *Dozwolony użytek prywatny w polskim prawie autorskim*, Warszawa 2003.
17. Markiewicz R., *Internet i prawo autorskie – wykaz problemów i propozycje ich rozwiązań*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego: Prace z prawa własności intelektualnej” nr 121/2013.
18. Markiewicz R., *Ściąganie – nielegalne*, „Rzeczpospolita”, nr 94/2014, dostępny w Internecie [1.06.2015 r.]: <http://prawo.rp.pl/artukul/1104013.html>.
19. Mik C., *Wykładnia zgodna prawa krajowego z prawem Unii Europejskiej [w:] Polska kultura prawna a proces integracji europejskiej*, red. S. Wronkowska, Zakamycze 2005.
20. Morawski L., *Główne problemy współczesnej filozofii prawa. Prawo w toku przemian*, Warszawa 2005.
21. Pieniążek A., Stefaniuk M., *Socjologia prawa. Zarys wykładu*, Zakamycze 2005.
22. *Policja: “ściągnięcie filmów z internetu nie jest nielegalne i nie grozi za to odpowiedzialność karna”*, dostępny w Internecie [25.05.2015 r.]:

- <http://niebezpiecznik.pl/post/policja-sciaganie-filmow-z-internetu-nie-jest-nielegalne-i-nie-grozi-za-to-odpowiedzialnosc-karna/>.
23. Quintais J. P., *Private Copying and Downloading from Unlawful Sources*, „*Institute for Information Law Research Paper*”, nr 3/2014, dostępny w Internecie [2.06.2015 r.]: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2513794.
  24. Quintais J. P., *Legalizing File-Sharing: An Idea Whose Time Has Come – or Gone? Report from the Information Influx Conference 2014*, dostępny w Internecie [2.06.2015 r.]: <http://ssrn.com/abstract=2510545>.
  25. Siedlecka E., *Ważny wyrok Trybunału ws. praw autorskich. Wszyscy możemy być przestępcami*, „wyborcza.pl” z 17 II 2015 r., dostępny w Internecie [2.06.2015 r.]: http://wyborcza.pl/1,75478,17426823,Wazny_wyrok_Trybunalu_ws__praw_autorskich__Wszyscy.html.
  26. Siewicz K., artykuł dostępny w Internecie [25.05.2015 r.]: <http://prawokultury.pl/pierwsza-pomoc/7/>
  27. Siewicz K., *Czy można korzystać z utworów z nielegalnych źródeł*, dostępny w Internecie [1.06.2015 r.]: <http://koed.org.pl/wp-content/uploads/2014/09/siewicz-legalnosc-zrodla-KOED.pdf>.
  28. Sikorski R., *Ocena dozwolonego użytku w prawie autorskim w świetle kryteriów testu trójstopniowego* [w:] *Zarys prawa własności intelektualnej. Tom 1. Granice prawa autorskiego*, red. J. Kępiński, K. Kłafkowska-Waśniowska, R. Sikorski, Warszawa 2010.
  29. Sikorski R., *Oplaty od urzędzeń kopiujących i czystych nośników w prawie autorskim – skąd przychodzimy, gdzie jesteśmy, dokąd zmierzamy?*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” nr 2/2015, w druku.
  30. Siwicki M., *Media strumieniowe w Internecie*, „Państwo i Prawo” nr 8/2012.
  31. Sun H., *Overcoming the Achilles Heel of Copyright Law*, „*Northwestern Journal of Technology and Intellectual Property*”, nr 2/2007, dostępny w Internecie [30.05.2015 r.]: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1021027
  32. Traple E., *Raport na temat dostosowania polskiego systemu praw autorskich i praw pokrewnych do wymogów społeczeństwa informacyjnego*, Warszawa/Kraków 2012, dostępny w Internecie [28.05.2015 r.]: [http://www.prawoautorskie.gov.pl/media/warsztaty_/traple_\(1\).pdf](http://www.prawoautorskie.gov.pl/media/warsztaty_/traple_(1).pdf).
  33. von Lewinski S., Walter M.M. (red.), *European Copyright Law. A Commentary*, Oxford 2010.

34. *Warsztaty. Reforma Prawa Własności Intelektualnej. Prawo autorskie. Raport otwarcia. Dokument podsumowujący przebieg warsztatów*, dostępny w Internecie [31.05.2015 r.]: [http://www.prawoautorskie.gov.pl/media/warsztaty_/2012_06_15_raport_otwarcia_w_arsztaty_wersja_ostateczna_\(9\).pdf](http://www.prawoautorskie.gov.pl/media/warsztaty_/2012_06_15_raport_otwarcia_w_arsztaty_wersja_ostateczna_(9).pdf)
35. Wąsowski M., *Ściągasz filmy i muzykę z sieci, będzie Cię ścigać prokuratura? Wyjaśniamy, kto nie musi bać się wymiaru sprawiedliwości*, dostępny w Internecie [25.05.2015 r.]: <http://natemat.pl/108459,sciagasz-filmy-i-muzyke-z-sieci-bedzie-cie-sciagac-prokuratura-wyjasniamy-kto-nie-musi-bac-sie-wymiaru-sprawiedliwosci>.
36. Westkamp G., *Study on the implementation and effect in Member States' laws of Directive 2001/29/EC on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society. Part II: The Implementation of Directive 2001/29/EC in the Member States*, London 2007, dostępny w Internecie [1.06.2015 r.]: http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/studies/infosoc-study-annex_en.pdf
37. Wikariak S., *Absurd w prawie autorskim: Wkrótce internetowym piratem zostaniesz przez przypadek*, dostępny w Internecie [25.05.2015 r.]: <http://serwisy.gazetaprawna.pl/prawo-autorskie/artykuly/773887,prawo-autorskie-beda-kary-za-sciaganie-pirackich.html>.
38. Wikariak S., *Pobieranie plików z internetu nie jest przestępstwem*, dostępny w Internecie [25.05.2015 r.]: <http://prawo.rp.pl/artykul/545944.html>.
39. Wikariak S., Culepa M., *Prawo autorskie: rekompensata nie może być karą*, dostępny w Internecie [2.06.2015 r.]: <http://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/872507,prawo-autorskie-rekompensata-nie-moze-byc-kara.html>.

Akty prawne:

1. Powszechna Deklaracja Praw Człowieka uchwalona dnia 10 XII 1948 r.
2. Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 XI 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. nr 61, poz. 284 ze zm.).
3. Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 16 XII 1966 r. (Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167 zał.).
4. Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 XII 1966 r. (Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 169 zał.).
5. Akt paryski Konwencji berneńskiej o ochronie dzieł literackich i artystycznych

- sporządzony w Paryżu dnia 24 VII 1971 r. (Dz. U. z 1990 r. Nr 82, poz. 474 zał.).
6. Ustawa z dnia 4 II 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Tekst jedn. Dz. U. nr 90/2006, poz. 631 ze zm.
  7. Porozumienie w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej (Dz. U. z 1996 r. Nr 32, poz. 143 zał.) stanowiące Załącznik 1C do Porozumienia ustanawiającego Światową Organizację Handlu (WTO) sporządzonego w Marakeszu dnia 15 IV 1994 r. (Dz.U. nr z 1995 r. Nr 98, poz. 483 zał.).
  8. Traktat Światowej Organizacji Własności Intelektualnej o prawie autorskim sporządzony w Genewie dnia 20 XII 1996 r. (Dz. U. z 2005 r. Nr 3, poz. 12)
  9. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 IV 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483).
  10. Dyrektywa 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 V 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (Dz. Urz. UE nr L 167 z 22 VI 2001 r. ze zm.)
  11. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 2 VI 2003 r. w sprawie określenia kategorii urządzeń i nośników służących do utrwalania utworów oraz opłat od tych urządzeń i nośników z tytułu ich sprzedaży przez producentów i importerów (Dz.U. z 2003 r. Nr 105, poz. 991 ze zm.)
  12. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 27 VI 2003 r. w sprawie opłat uiszczanych przez posiadaczy urządzeń reprograficznych (Dz.U. z 2003 r. nr 132, poz. 1232)
  13. Dyrektywa 2004/48/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 IV 2004 r. w sprawie egzekwowania praw własności intelektualnej (Dz. Urz. UE nr L 157 z 30 IV 2004 r.).
  14. Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE nr L 301 z 14 XII 2007 r. ze zm.).

Orzecznictwo:

1. Wyrok TS z dnia 10 IV 1984 r. w sprawie *von Colson & Kamann*, 14/83.
2. Wyrok TSUE z dnia 16 VII 2009 r. w sprawie *Infopaq*, C-5/08.
3. Wyrok TSUE z dnia 21 X 2010 r. w sprawie *Padawan*, C-467/08.
4. Uchwała SN z dnia 19 XI 2010 r., III CZP 79/10, LEX nr 612168.
5. Wyrok TSUE z dnia 16 VI 2011 r. w sprawie *Stichting de ThuisKopie* C-462/09.
6. Wyrok SN z dnia 21 X 2011 r., IV CSK 133/11, LEX nr 1108560.

7. Wyrok TSUE z dnia 24 XI 2011 r. w sprawie *Scarlet Extended p. SABAM*, C-70/10.
8. Wyrok TSUE z dnia 9 II 2012 r. w sprawie *Luksan*, C-277/10.
9. Wyrok TSUE z dnia 27 VI 2013 r. w sprawach połączonych *VG Wort*, od C-457/11 do C-460/11.
10. Wyrok TSUE z dnia 11 VII 2013 r. w sprawie *Amazon*, C-521/11.
11. Wyrok TSUE z dnia 27 III 2014 r. w sprawie *UPC Telekabel Wien*, C-314/12.
12. Wyrok TSUE z dnia 10 IV 2014 r. w sprawie *ACI Adam*, C-435/12.
13. Wyrok TSUE z dnia 5 VI 2014 r. w sprawie *Meltwater*, C-360/13.
14. Wyrok TSUE z dnia 11 IX 2014 r. w sprawie *Technische Universität Darmstadt*, C-117/13.
15. Wyrok TK z dnia 17 II 2015 r., K 15/13, OTK nr 2A/2015, poz. 16.
16. Wyrok TSUE z dnia 5 III 2015 r. w sprawie *Copydan Båndkopi*, C-463/12.
17. Postanowienie SN z dnia 15 V 2015 r., V CSK 41/14, niepubl.

Inne:

1. Wystąpienie RPO z dnia 3 IV 2012 r. do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, sygn. RPO/700485/11/IV/413 RZ, dostępne w Internecie [2.06.2015 r.]: <http://www.sprawy-generalne.brpo.gov.pl/szczegoly.php?pismo=1636276>.
2. Opinia rzecznika generalnego Paola Mengozziego przedstawiona w dniu 7 III 2013 r. w sprawie *Amazon*, C-521/11.
3. Wniosek RPO z dnia 11 IV 2013 r., sygn. RPO-729135-II-13/ST.
4. Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym z dnia 8 XI 2013 r. w sprawie *Hewlett-Packard Belgium*, C-572/13.
5. Opinia rzecznika generalnego Pedra Cruza Villalóna przedstawiona w dniu 9 I 2014 r. w sprawie *ACI Adam*, C-435/12.
6. Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym z dnia 14 X 2014 r. w sprawie *EGEDA*, C-470/14.
7. Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym z dnia 11 XII 2014 r. w sprawie *Austro-Mechana*, C-572/14.
8. Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym z dnia 2 III 2015 r. w sprawie *Nokia Italia*, C-110/15.

9. Projekt ustawy o zmianie ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych oraz ustawy o grach hazardowych , Druk nr 3449 z dnia 22 V 2015 r., dostępny w Internecie [1.06.2015 r.]:

<http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/0/84FC151B58D3DBFFC1257E52002A1BF3/%24File/3449.pdf>.